

NAGY ERIKA

Agrárjogi Tanszék

Témavezető: dr. Réti Mária habil. egyetemi docens

A MAGYAR ÉS A FINN SZÖVETKEZETI SZABÁLYOZÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Az egy tag-egy szavazat elvének jogszabályi érvényesülése a magyar és a finn szövetkezeti szabályokban

1. Bevezetés

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének meghatározása szerint a demokratikus tagi ellenőrzés elve az jelenti, hogy a szövetkezetek a tagok által ellenőrzött demokratikus szervezetek, a tagok aktívan részt vesznek a szövetkezeti politika kialakításában és a döntéshozatalban. A férfiak és nők mint választott képviselők felelősséggel tartoznak a tagságnak. Az alapfokú szövetkezetekben minden tag egyenlő szavazati joggal bír (egy tag, egy szavazat elve), és a más szinteken lévő szövetkezetek is demokratikus módon szerveződnek.¹

A Ptk-ban az egy tag- egy szavazat elvével kapcsolatban a következő szabályokat találjuk. A *Ptk. Harmadik Könyv 3:337. § [A tag jogai a közgyűlésen]* (1) bekezdése szerint a tag jogosult a közgyűlés napirendjére felvett ügyekkel összefüggésben indítványt tenni és az ügyekről szavazni. A közgyűlésen a vagyoni hozzájárulások arányától függetlenül minden tagnak egy szavazata van. A (2) bekezdés úgy rendelkezik, hogy nem gyakorolhatja szavazati jogát az a tag, aki az alapszabályban előírt, esedékes vagyoni hozzájárulását nem teljesítette.

A kérdés az, hogy kógens-e ez a szabály vagy el lehet térni tőle az alapszabályban? A bírói gyakorlat ugyanis még nem egységes ebben a kérdésben. Azért fontos ez a kérdés, mert ha a norma kógens, akkor függetlenül a szövetkezetek fajtájától, minden szövetkezetben minden tagnak csak egy-egy szavazata lehet. Ez alól a speciális szövetkezeti típusra vonatkozó törvények adhatnak csak kivételt kógens rendelkezésükkel. Amennyiben viszont a szabály diszpozitív, az alapszabály korlátlan szabadságot kap a szavazati jogok meghatározására. Adott esetben az alapszabály kizárólag vagyonarányosan állapíthatja meg a szavazati jogokat.

¹ Interneten elérhető a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (International Co-operative Alliance) honlapján: <https://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> (2016.05.30.)

A Ptk. 3:337. §-hoz fűzött Kommentár szerint: „A szavazati jog mértékére vonatkozó szabály a szövetkezet személyegyesítő jellegét tükrözi, hiszen a vagyoni hozzájárulás mértékétől függetlenül minden tagnak egy szavazatot biztosít....A tagok az alapszabályban a törvényi rendelkezéstől eltérő rendszert is bevezethetnek, garanciális okokból azonban az nem elfogadható, hogy valamelyik tagot teljesen megfoszják szavazati jogától.”²

A jogirodalomban két különböző véleményt találunk. Az egyik jogtudományi és jogösszehasonlító értelmezés az egy tag–egy szavazat elvét a szövetkezet olyan lényegi elvének tartja, melytől való korlátlan eltérés lehetősége a szövetkezeti szabályozás egységes rendszerét borítaná fel. Ezen vélemény szerint a szabály csak kógensnek minősíthető.³ A másik jogdogmatikai megközelítés szerint a Ptk. 3:337. § (1) bekezdése diszpozitív.⁴ A Ptk. 3:356. § [A tag alapvető jogai](1) bekezdése értelmében a tagokat azonos jogok illetik meg. A (2) bekezdés úgy rendelkezik, hogy a nyereség felét a tagok között a személyes közreműködésük arányában kell felosztani; semmis az a rendelkezés, amely a nyereség személyes közreműködés arányában felosztható részét a nyereség felénél kisebb mértékben határozza meg. Ha ezt összevetjük a 3:337. § (1) bekezdésével, levezethető, hogy a tagsági jogok közül kizárólag ehhez az egyhez, vagyis a nyereségből való részesedés jogához fűződik semmisségi jogkövetkezmény. Ebből pedig az következik, hogy a többi tagsági jog, így a szavazati jog tekintetében is, megengedett az eltérés.

Ebből is látható, hogy nem könnyű a kérdést eldönteni. Hogy kógens vagy diszpozitív a Ptk. rendelkezése egy kicsit távolabbról kell közelíteni a kérdéshez. Ehhez segítséget jelenthet a finn szabályozás.

2. A szövetkezeti jogforrások és azok hierarchiája a két nemzeti jogrendszerben

A finn jogrendszer jellemzője, hogy az egyes jogi személyekre külön-külön törvény van hatályban.⁵ A szövetkezetekre egységes, általános jellegű, minden szövetkezeti típusra érvényes *sui generis* jogszabály létezik. Ez a 2014. január 1-jén életbe lépett 14.6.2013/421. számú szövetkezeti törvény (*Osuuskuntalaki*, továbbiakban: finn Sztv.⁶).

² Ptk. Kommentár a 3:337.§-hoz írott magyarázat (Complex Jogtár 2016.05.30.)

³ Réti Mária tanulmányában kifejti, hogy csak ez egyeztethető össze a szövetkezet lényegével, mivel a szövetkezet fogalma, a szavazati jog és a vagyoni jogi szabályok oly mértékben összefüggnek, hogy az elvtől való korlátlan eltérés a szövetkezeti szabályozás egységes rendszerét borítaná fel. Az elv áttörésével a szövetkezet gazdasági lényege szűnne meg, a személyegyesülés jellege tőkeegyesítő vonássá alakulna át. A tanulmány kiemeli, hogy az egy tag–egy szavazat elve másfél évszázados rendező elv a primer szövetkezetekben. Az elv mai napig meghatározza az európai és a magyar szövetkezeti szabályozást. Az ennek alátámasztásául szolgáló jogösszehasonlító elemzés hivatkozik a francia szövetkezeti törvényre, mely kimondja, hogy minden tagnak egy szavazata van, kivéve, ha külön törvény eltérően rendelkezik. A magyar szövetkezeti jogalkotásban is megtalálható ez a kizárólagos rendelkezés: a Gazdasági és Ipari Hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. törvénycikk 26.§-ban. (RÉTI 2015. 52-62.)

⁴ DZSULA 2014. 10-14. A cikk a Kúria, a Fővárosi Ítéltábla, a Győri Ítéltábla, a Debreceni Ítéltábla, a Debreceni Törvényszék, az Egeri Törvényszék, a Nyíregyházi Törvényszék, a Szolnoki Törvényszék, a Balassagyarmati Törvényszék bírái és a jogászai szakma más jogterületén dolgozók részvételével a Debreceni Ítéltáblán 2014. február 4-én tartott szakmai tanácskozás anyagát ismerteti.

⁵ A jogi személyekre vonatkozó jogszabályok rendszeréről ld: NAGY 2013 278-297.

⁶ [http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130421?search\[type\]=pika&search\[pika\]=14.6.2013%2F421](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130421?search[type]=pika&search[pika]=14.6.2013%2F421)

Egyes szövetkezeti típusokra léteznek speciális törvények. Így pl. a szövetkezeti hitelintézetekre, de önálló törvényt találunk a takarékpénztárakra, a betéti szövetkezeti bankokra is.

Magyarországon a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) Harmadik Könyv Első Része a minden jogi személyre irányadó általános szabályokat, a Negyedik Rész pedig a szövetkezetekre vonatkozó különös szabályokat tartalmazza. A Ptk-n belüli szövetkezeti szabályozás tehát kétszintű, egy általános, absztrakt jellegű és egy speciális jogi. Emellett hatályban maradt a korábbi sui generis jogszabály, a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény (továbbiakban: Sztv.). A törvény jelentős részben egyes sajátos szövetkezetekre tartalmaz speciális normákat. A szövetkezetekre törvényi szinten további jogforrások is találhatóak. Ezek az egyes szövetkezeti fajtákra vonatkozó speciális szabályok: a lakásszövetkezetekre a lakásszövetkezetekről szóló 2004. évi CXV. törvény (Lsztv.), a takarékszövetkezetekre, valamint a hitelszövetkezetekre a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVI. törvény (Hpt.), illetve a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról szóló 2013. évi CXXXV. törvény, végezetül a biztosításhoz tartozó szövetkezetekre a 2016. január 1-jétől hatályos, a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény vonatkozik.

Kiegészítő jelleggel alacsonyabb, elsősorban kormányrendeleti szintű jogforrásokban is találunk szövetkezetre irányadó rendelkezéseket.⁷

Mindkét nemzeti koncepció célja az volt, hogy az egyes jogi személyekre irányadó szabályok jogharmonizációja megtörténjen. A magyar kodifikáció ezt a magánjogi jogi személyekre egységes általános szabályok megalkotásával és e szabályok egy törvénybe iktatásával kívánta elérni. Ezzel szemben a finn törvényalkotás megtartotta a szövetkezeti törvény önállóságát, de a törvény szerkezetében és tartalmában a társasági joggal (a kft-re és az rt-re vonatkozó normákkal) harmonizálva került megalkotásra. A magyar jogalkotás a gazdasági társaságok jogi szabályozását vette alapul a jogi személy általános szabályainál, tehát a magyar szövetkezeti jog is társaságiasult valamelyest, de az általános társasági szabályok már nem vonatkoznak rá.

Hasonló a két nemzeti jogforrási rendszerben az is, hogy az általános szövetkezeti törvényen kívül, egyes szövetkezeti típusokra is léteznek külön törvények, melyek köre – a tevékenységből, a szövetkezés céljából adódóan – nyert külön jogszabályi megfogalmazást mindkét államban.

A finn szövetkezeti joganyag hierarchiájának vizsgálatánál a finn szövetkezeti törvényből érdemes kiindulni. A törvény I. rész 1. fejezet 9.§-a általános alapelveként megengedi a törvény normáitól való eltérést. A törvényhely értelmében a tagok az alapszabályban szabályozhatják a szövetkezet működését. Az alapszabályban nem lehet

(2016. 05.30.)

⁷ Pl. az oktatási igazolványokról szóló 362/2011. (XII.30.) Korm.rendelet az iskolaszövetkezetekre tartalmaz kiegészítő szabályokat. A hatályos szövetkezeti jogforrásokról ld. bővebben: RÉTI 2015. 42-67.

olyan rendelkezést elfogadni, ami a jelen törvény vagy más törvény kötelező szabályaival ellentétes. Ez azt jelenti, hogy főszabályként a szövetkezetek a törvény rendelkezéseitől az alapszabályban eltérhetnek. A megengedés korlátja, ha a finn szövetkezeti törvény vagy más törvény kötelező jelleggel rendez egy kérdést. Ilyen más törvény pl. a cégtörvény, de a már említett speciális szövetkezeti típusra, ami Finnországban a szövetkezeti hitelintézeteket jelenti elsősorban, vonatkozó törvények is ide tartoznak. Ezek a speciális törvények a jogalkalmazás során elsőbbséget élveznek. A speciális törvény kógens rendelkezése hiányában a finn szövetkezeti törvény kötelező normái lesznek irányadóak. Ha nincs egy kérdésre vonatkozóan kógens szabály, az alapszabály szabadon rendezheti a kérdést. Az eltérést engedő normákat akkor kell alkalmazni, ha hézgapótló szerepet töltenek be, vagyis ha az adott kérdéstről az alapszabályban a tagok nem rendelkeztek.

A magyar szabályozásban a Ptk. megfordította a korábbi szabályozás kötelező szemléletét és a normaanyag legfőbb tulajdonságává az általános eltérési lehetőséget tette. A Ptk. 3:4. § [A jogi személy létrehozásának szabadsága] (1) bekezdése szerint „a jogi személy létrehozásáról a személyek szerződésben, alapító okiratban vagy alapszabályban (a továbbiakban együtt: létesítő okirat) szabadon rendelkezhetnek, a jogi személy szervezetét és működési szabályait maguk állapíthatják meg.” A (2) bekezdés értelmében „a jogi személy tagjai, illetve alapítói az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a létesítő okiratban – a (3) bekezdésben foglaltak kivételével – eltérhetnek e törvénynek a jogi személyekre vonatkozó szabályaitól.” A Ptk. 3:4.§ (3) bekezdése alapján „a jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el az e törvényben foglaltaktól, ha

a) az eltérést e törvény tiltja; vagy

b) az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.”

Fontos hangsúlyozni, hogy a Ptk. csak a saját normáitól való eltérést engedi, illetve korlátozza. Ebből az következik, hogy a Ptk. rendelkezéseivel ellentétes lehet más szövetkezeti tárgyú norma, akár alacsonyabb jogforrási szintű szabály is. Ezért a szövetkezeti jogalkalmazásnál először a Ptk-n kívüli speciális szabályozást kell figyelembe venni és ezt követően kerülhet sor a Ptk. rendelkezésekkel való összevetésre. Ott is előbb a speciális, csak a szövetkezetekre irányadó kötelező normákat, majd a jogi személyek általános szabályait, végül a Ptk. egyéb könyveinek kógens rendelkezéseit kell vizsgálni.

Ha összevetjük a két jogforrási hierarchiát, akkor első vonásként azt kell kiemelni, hogy a Ptk. és a finn Sztv. is általános eltérést engedő szemléletű. A jogforrási hierarchia felépítése tulajdonképpen megegyezik a két országban. A finn Sztv. szabályozása, hogy az alapszabály nem lehet az Sztv-vel és más törvény kötelező rendelkezéseivel ellentétes, csak jogtechnikailag különbözik a Ptk. szabályától, mely a saját normáitól való eltérést engedi, illetve korlátozza. Az általános eltérést engedő szabályozásban mutatkozó szabályozási különbség is jogtechnikai inkább. A Ptk. korlátozza, a finn Sztv. nem azokat a területeket, ahol a tagok egyezők akarattal a törvény rendelkezéseitől eltérhetnek. A Ptk. a 3:4.§ (3) bekezdés b) pontjában megjelöli azokat a külső érdekköröket, melyeket védendő

kizárja az eltérést (hitelezők, munkavállalók). A finn Sztv. ezeknél egyszerűen kötelező szabályokat ír elő. A Ptk. egyes kógens normákat úgy jelöl meg, hogy a normába írja: semmis a szabálytól eltérő kikötés. A finn Sztv. ezt nem konkretizálja a normákban, de nyilvánvalóan érvénytelen az ilyen alapszabályi rendelkezés.

3. Az egy tag–egy szavazat elvének jogszabályi megjelenése

A finn szövetkezeti törvény, akárcsak a Ptk. deklarálja, hogy a szövetkezetben minden tagnak azonos joga van. A finn hozzáteszi: kivéve, ha maga a törvény vagy az alapszabály eltérően nem rendelkezik.⁸ Ez tulajdonképpen a demokratikus tagi ellenőrzés elvének egyik alappillére. A szavazati joggal kapcsolatban a finn Sztv. rögzíti: a szövetkezeti tagnak egy szavazata van minden, a szövetkezeti közgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésben, kivéve, ha az alapszabály eltérően nem rendelkezik.⁹

A Ptk. Harmadik Könyv 3:337. § [*A tag jogai a közgyűlésen*] (1) bekezdése azt rögzíti, hogy a közgyűlésen a vagyoni hozzájárulások arányától függetlenül minden tagnak egy szavazata van.

Az a tény, hogy a nemzeti jogalkotók a legmagasabb, azaz törvényi szintű, minden egyes szövetkezeti típusra vonatkozó jogszabályba ültették át az egy tag–egy szavazat elvét és tették ezt oly módon, hogy az elvet jogi normaként ismételték meg, azt igazolja, hogy az egy tag–egy szavazat elve olyan markáns jegye a szövetkezeti identitásnak, mely megkerülhetetlen a szövetkezeti jogalkotásban.

4. Jogszabályi eltérés az egy tag-egy szavazat elvétől

Az egy tag-egy szavazat elve főszabályként tehát mindkét nemzeti törvényben érvényesül. A gazdasági hatékonyság, a külső piaci szereplőkkel való versenyképesség megőrzése érdekében az európai szövetkezeti szabályozás a főszabálytól eltérést enged.

A finn szabályozás a jogi normában egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy az alapszabály másként rendelkezhet. Az általános eltérés lehetősége azonban nem korlátlan. A finn Sztv. maximálja az egy tag által gyakorolható többes szavazati jogot. A primer szövetkezetben egy tagnak sem lehet 20-szor több szavazata, mint bármely más tagnak.¹⁰ Az un. tőzsdeszövetkezetekben és azokban a szövetkezeti társulásokban, ahol a tagok többsége jogi személy vagy legalább egy tagja közjogi személy, korlátlan eltérést tesz lehetővé a főszabálytól. Ennek oka, hogy ezekben a szövetkezetekben elsősorban a vagyoni hozzájárulásnak van jelentősége és nem a személyes közreműködésnek.¹¹

⁸ I. rész, 1. fejezet 6-8.§.

⁹ II. rész 5. Fejezet 13.§ első bekezdés

¹⁰ II. rész 5. Fejezet 13.§ második bekezdés

¹¹ II. rész 5. Fejezet 13.§ második és harmadik bekezdés

A magyar szabályozás szembevető különbsége a finn szövetkezeti normákhoz képest, hogy az egy tag–egy szavazat szabály kimondása mellett a korlát: nem gyakorolhatja szavazati jogát az a tag, aki az alapszabályban előírt, esedékes vagyoni hozzájárulását nem teljesítette.

És itt térünk vissza az alapproblémához. A finneknél egyértelmű a nyelvtani értelmezésből a szabályozás megengedő szemlélete. A finn kodifikáció egyébként egyszerű, a hétköznapi ember számára is érthető terminológiát követ. A törvény megengedő normáinál – ahogy a magyar szabály a semmisséget – az alapszabályi eltérés lehetőségét mondja ki. A kógens szabályoknál pedig a törvény a „*kell, kötelező*” nyelvtani kifejezéseket használja. A magyar Ptk-beli szabályozásban kérdéses, hogy egy szabály kógens vagy diszpozitív. A magyar jogelméletben nincsen egységes álláspont, hogy a magánjogi norma szerkezete alapján milyen típusokat különböztethetünk meg¹², ezen típusok közül melyik normát nevezhetjük diszpozitívnak¹³, a diszpozitivitás a magánjog mely területén értelmezhető¹⁴, miként ismerhető fel, hogy egy norma diszpozitív. Ebből fakadóan az általános eltérést engedő (más megfogalmazás szerint diszpozitív) főszabállyal kapcsolatban számos vita alakult ki a jogértelmezés kapcsán.

Ha most konkrétan megnézzük a Ptk. Harmadik Könyv 3:337. § [A tag jogai a közgyűlésen] (1) bekezdését, akkor szó szerint a jogszabály azt mondja, minden tagnak egy szavazata van. A Ptk. Kommentár a 3:4.§-hoz írt magyarázatában azt írja: „*A kijelentő módban fogalmazott szabályozás, amely mellett ott áll az eltérést engedő norma, egyértelműen eltérést engedő szabályként értelmezhető.*”¹⁵ A diszpozitív norma általában feltételes (pl. „lehet”) vagy kijelentő módban (pl. „van”) kerül megfogalmazásra. Ám találunk olyan diszpozitív szabályt is, amely parancsoló jellegű (pl. kell).¹⁶ Éppen ezért a Ptk.3:337.§ (1) bekezdését pusztán nyelvtani jogértelmezéssel nem tudjuk minősíteni. Meg

¹² Jójárt Eszter: *Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben* című tanulmányában kifejti, hogy egy magánjogi szabály lehet megengedő, hézagpótló (diszpozitív), eltérést nem engedő vagy kényszerítő (kógens), esetlegesen feltétlen érvényesülést megkövetelő (imperatív). Létezik még a felhatalmazó, ösztönző un. attributív (más néven jogosító) norma is, mely a magánjogi normák jellemzője a közjogi normákhoz viszonyítva. (JÓJÁRT 2014 677-679.)

¹³ Egy jogi norma akkor diszpozitív, ha a norma szerkezeti eleme, a tényállás (hipotézis) megvalósulása esetére írt követendő magatartástól, rendelkezéstől (diszpozíció) a felek eltérhetnek (engedő funkció) vagy más megközelítésben, ha a felek nem térnek el a normától, akkor kógens jelleggel érvényesül a diszpozitív norma joghatása vagy másképpen fogalmazva a hipotézishez fűződő jogkövetkezmény (hézagpótló funkció). (JÓJÁRT 2014. 62. *lábjegyzet* és 684.)

¹⁴ Ennek kapcsán a régi Ptk. 200.§ (1) bekezdése szolgál kiindulópontul, mely kizárólag a szerződések joga terén biztosította az általános eltérés lehetőségét. Az új Ptk. már három helyen fogalmazza meg ezt a megengedő szabályt. A korábbi Ptk.-hoz hasonlóan a szerződés általános szabályainál (6:59. § (2) bekezdése) Másodszor a kötelek általános szabályainál (6:1. § (3) bekezdés), harmadszor pedig a jogi személyek általános szabályainál (3:4.§ (2) bekezdés). Utóbbinál a diszpozitivitás régi magánjogi értelmezését a tagok és a jogi személy viszonyára és a szervezeti, működési szabályokra terjeszti ki. Jogszabálytanilag legszűkebb értelemben a diszpozitivitás csak a szerződések jogában, a szerződő felek egymás közötti, belső viszonyára alkalmazható, nem érintve harmadik személy jogát, legtágabb értelemben a teljes magánjog területén. (JÓJÁRT 2104. 37. *lábjegyzet* alatt)

¹⁵ Complex Jogtár (2016.05.30.)

¹⁶ Pl. Bizonyos álláspont szerint el lehet térni a Ptk. 3:229.§ (2) bekezdésében foglaltaktól, mely kimondja, hogy „*a részvénytársaság által kibocsátott törzsrésztvények össznévértékének mindenkor meg kell haladnia a részvénytársaság alaptőkéjének a felét*”. (DZSULA 2014. 10-14.)

kell nézni, kizárt-e a jogi norma diszpozitív jellegének a megállapíthatósága a Ptk.3:4.§-a alapján.

A Ptk. 3:4. § [A jogi személy létrehozásának szabadsága] (1)-(2) bekezdésében megfogalmazott főszabály alapján abból kell kiindulni, hogy a Ptk.3:337.§ (1) bekezdése a tagok magánautonómiája körébe tartozó kérdés. A szavazati jog szabályozása a törvény (2) bekezdése által megjelölt területre tartozik, a tagok belső, egymás közti viszonyára vonatkozik¹⁷, de álláspontunk szerint érinti a jogi személy szervezeti és működési szabályait is.¹⁸

Meg kell nézni ez után, hogy ha a tagok egyező akarattal eltérnek a szavazati jogra vonatkozó szabálytól, a megállapodásuk sért-e védendő érdeket. Ez a tartalomszabadság korlátja, melyet a 3:4.§ (3) bekezdése taglal. A törvényszövegből egyértelmű, hogy a 3:337.§ (1) bekezdéséhez kifejezett tilalom nem kötődik sem a vizsgált normában, sem a törvény más rendelkezéseiben. Az egy tag–egy szavazat szabálytól eltérés esetére azt sem lehet megállapítani, hogy nyilvánvalóan sértené a b) pontban megjelölt érdekkörök jogait és akadályozná a törvényes működés feletti felügyelet érvényesülését. Ezért a megengedést kizáró feltételek nem alkalmazhatóak.

A Ptk. 3:4.§-val való összevetés azonban nem elégséges ahhoz, hogy határozottan kijelenthessük, a 3:337.§ (1) bekezdése nem kógens. El kell vetnünk a normatív tartalmú alapelvekkel, a Ptk. 1:3-5. szakaszaival való összeférhetetlenséget is. Az egyes jogi normákat mindig csak ezen elvek együttes értelmezésével lehet alkalmazni, így egyfajta korlátot jelentenek a megengedés szempontjából. Megállapítható, hogy a szavazati jog szabályától való eltérés nem ütközik a jóhiszeműség és tisztesség, az elvárható magatartás és a joggal való visszaélés tilalmának elveibe. A polgári jogi alapelveken túl szükséges a szövetkezet fogalmát meghatározó 3:325.§.elemeinek vizsgálata. A jogi személyek létesítésénél érvényesülő típuskényszer miatt¹⁹ ugyanis, a jogi személyek definícióját tartalmazó jogi norma, illetve a fogalom összes eleme kógens, a felek az abban foglaltaktól nem térhetnek el. A Ptk. 3:325. § (1) bekezdése szerint „a szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki. A szövetkezet kötelezettségeiért a tag nem köteles helytállni.”

¹⁷ DZSULA 2014. 11.

¹⁸ Véleményünk szerint – kontextuálisan – ez következik a 3:337.§ (1) bekezdése normaszövegben való elhelyezéséből: a szabály a XVII. Cím, Szövetkezet szervezete, XLI. Fejezet, közgyűlésre vonatkozó szabályai között található. Levezethető abból is, hogy az egy tag–egy szavazat elve a demokratikus igazgatási elv, vagyis a szövetkezet irányításának, ellenőrzésének egyik specifikuma. Látható, hogy az elhatárolás relatív, nehezen egyértelműsíthető csak erre vagy arra a területre. Még nehezebb annak a megítélése, hogy a szervezeti és működési szabályok érintenek-e külső jogviszonyokat. Sok esetben igen, akkor viszont nem tartozhatnak a (2) bekezdés alá.

¹⁹ Ptk.3:1.§ (4) bekezdés

A helytállási kötelezettségről szóló rendelkezés azt jelenti, hogy a szövetkezet elsősorban a saját vagyonával felel a tartozásokért, a tagok arra nem kötelesek. A helytállási kötelezettség definíciós elem tehát nem kötődik szorosan a szavazati jog intézményéhez.

A fogalom meghatározásnál több szövetkezeti elv is megjelenik: a nyitott tagság és a változó tőke elvét konkrétan, míg a tagok gazdasági részvételének elvét – fő elemként - tartalmában is megjeleníti. Az önkéntes és nyitott tagság, illetve a tagok gazdasági részvételének elve összefügg a demokratikus igazgatás elvével, beleértve az egy tag–egy szavazat elvét is. A szövetkezet nem tesz különbséget a tagok között, alapvetően bárki számára nyitva áll. A tagoknak vagyoni hozzájárulást kell teljesíteniük, de főszabályként a vagyoni betétjük nagysága szempontjából sincs különbség a tagok között. Az egy tag–egy szavazat elvének érvényesülése biztosítja, hogy a haszonból való részesedés mellett a szövetkezet irányításában való részvétel sem a vagyoni hozzájárulás függvénye. Ezáltal kiegészíti a tagok gazdasági részvételének elvét.

Ha a bírói gyakorlat (elsődlegesen a cégbírói gyakorlat a bejegyzés során) csak a szövetkezet definíciójában megjelenő elemeket tekinti kógensnek (szigorúbb, szűkebb értelmezés), akkor a fogalomban szereplő egyéb szövetkezeti elvek és a demokratikus igazgatás elvének összefüggéséből nem vonható le azt a következtetés, hogy a szövetkezet törvényi definíciójában a demokratikus igazgatás, illetve az egy tag–egy szavazat elve elemként megtalálható. Tágabb értelemben viszont a szavazati jog intézményét tekintheti a joggyakorlat a jogi személy típus olyan lényeges elemének, mely definitív szabálynak minősül. Ebben az esetben a szabályt kógensnek minősíthetjük.

Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az egy tag–egy szavazat elve akkor sem érvényesül maradéktalanul, ha a szabály kógens, illetve akkor is van korlátja, ha diszpozitív. Ennek két köre van: a szavazati jogok gyakorlója, azaz a személyi kör és a szavazást érintő az ügyek, vagyis a tárgyi kör. A közgyűlésen a szavazati jog mellett más – a demokratikus tagi ellenőrzés elvéhez fűződő jogosítványok – is megilletik a tagokat (pl. a részvételi jog, tanácskozási jog, indítványtételi jog, közgyűlési határozat bíróság előtti megtámadásának joga stb.). A demokratikus igazgatás elve legtágabb értelemben a szövetkezet teljes szervezeti felépítését, szerveinek működését, ezek egymáshoz való viszonyát, illetve az ezekre vonatkozó komplex szabályrendszert jelenti. A Ptk-ban ezen szabályok többségét az összes jogi személyre irányadó általános szabályok között találjuk. Ez is igazolja, hogy a demokratikus tagi ellenőrzés elve – ahogyan Kuncz Ödön is fogalmazott – „nem jelenti a szövetkezet különlegességét.”²⁰ Ezek a vonások jellemzőek más jogi személyekre is.

Mindezekből álláspontunk szerint az következik, hogy – figyelemmel a már említett jogdogmatikai jogértelmezésre – az egy tag–egy szavazat elvének a Ptk-ban megfogalmazott szabályától a tagok eltérhetnek.

²⁰ KUNCZ 1935. 15.

Könnyebb annak az eldöntése, hogy a Ptk. 3:337. § (2) bekezdése kógens-e vagy sem. A szabály szerint nem gyakorolhatja szavazati jogát az a tag, aki az alapszabályban előírt, esedékes vagyoni hozzájárulását nem teljesítette. A Ptk.3:333.§ (3) bekezdése kimondja: semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely a vagyoni hozzájárulás teljesítésének elmulasztása esetére az e törvényben meghatározottnál a tagra nézve enyhébb következményeket ír elő. Összevetve a két szakaszt, megállapítható, hogy az eltérés lehetősége a 3:4.§ (3) bekezdés a) pontja értelmében kizárt, ezért a 3:337.§ (2) bekezdése kógens.

5. Összegzés

A Ptk. általános eltérést engedő szabályozási szemléletének előnye, hogy a mintajellegű szabályokkal a törvényalkotó teret enged a jogi személyiségű társulásoknak, hogy saját elképzeléseikhez igazítsák a szabályokat. Ugyanakkor megvan arra is a mód, hogy a jogi személy tagjai kövessék a leírt normákat, vagy ne rendelkezzenek külön a létesítő okiratban a normákban szabályozott kérdésekről. A jogalkotói cél mégis inkább az, hogy a jogalanyok képesek legyenek megalkotni a szerintük legmegfelelőbb működési feltételeket. Ez felelősséget is jelent a piaci szereplőknek, hiszen egy társulási forma gazdasági sikere nagyban függ a szervezeti-működési szabályaitól. Ez a fajta jogi modellezés elősegíti azt is, hogy a piaci viszonyok között működő társulási formációk a létesítő okiratuk módosításával a lehető leggyorsabban tudjanak reagálni a gazdasági-társadalmi változásokra. A jogi szabályozás ugyanis csak jelentős késéssel tudja követni a mindennapi élet változásait.

A jogalkotói célkitűzés azonban akkor tud érvényesülni, ha a megalkotott jogi normáknak viszonylag egységes a jogértelmezése. Az egy tag–egy szavazat elvének jogszabályi megjelenése kapcsán azt tapasztalhatjuk, hogy nem csak a Ptk. 3:337.§ (1) bekezdése, hanem a szakaszt érintő egyéb szabályok értelmezése terén sincs konszenzus. Ez pedig a jogi normák megfogalmazására is visszavezethető. A jogbizonytalanság azt eredményezheti, hogy a jogi személy tagjai inkább a törvény szerinti tartalommal töltik meg a létesítő okiratokat, mintsem vállalják akár a cégbírósági eljárás elhúzódását, illetve adott esetben a semmisség jogkövetkezményét. Ez pedig a szabályok kógens alkalmazását jelenti. Hozzá kell tenni, hogy a Ptk. 3:337.§ (1) bekezdésénél a jelenlegi korlátlan eltérést biztosító szabályozással sem értünk egyet. Mindezekből az következik, hogy a jogszabályi rendelkezést egyértelműsíteni kell, ehhez pedig a törvény módosítása kínálkozik eszköznek.

Először a jogalkotónak azt kell eldöntenie, hogy kizárólag egy szavazatot kíván engedni minden tagnak és csak külön törvényben lehet ettől eltérni vagy a Ptk-ban is enged eltérést. Azt is meg kell fontolnia, hogy teljes szabadsággal vagy korlátok között lehet helye az eltérésnek. Lehetőségként kínálkozik a semmisség kimondása a 3:337.§ (1) bekezdése vonatkozásában. Ezzel ellentétes megoldás a többes szavazati jog kógens normaként való megszövegezése. A kógencia mellett a szavazati jog korlátozásával egyértelműsíteni lehet,

hogyan a többses szavazat mikor és milyen formában megengedett, ahogyan ez az európai szövetkezeti szabályozásban általánosnak mondható. Sárközi Tamás professzor szerint megfontolandó a 3:4.§ (3) bekezdésének kiegészítése, hogy a jogszabálytól „nem lehet eltérni, ha az eltérés az adott jogi személy lényegét, alaprendeltetését érintené”.²¹ Végezetül a jogszabály módosításnál érdemes a finn megszövegezést vizsgálni, ahol hasonlóan általánosan megengedő szemléletű a szabályozás. A finn kodifikációs megoldás példa lehet a törvényszöveg újrafogalmazásához, mely a jogértelmezést megkönnyíthetné.

Felhasznált irodalom:

DZSULA Mariann: Miért kógens a diszpozitív? IV., Cég hírnök 2014/6. 10-14.o.

JÓJÁRT Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben. *Magyar Jog* 2014/2. 673-685. különösen 677-679.

KUNCZ Ödön: A Rochdale-i elvek és a szövetkezet jogi fogalmának körülírása. Atheneum, Budapest 1935.

NAGY Erika: A szövetkezeti jog reformjáról Finnországban. *Themis*. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola lektorált elektronikus folyóirata, 2013. december, 278-297. HU ISSN 2064

RÉTI Mária: A magyar szövetkezeti jog hatályos szabályairól a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseire figyelemmel. *Szövetkezés* 2015. évi 1. szám 42-67.

SÁRKÖZY Tamás: Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról. *Gazdaság és Jog* 2015/11. 8-14.

THE CURRENT ISSUES OF THE HUNGARIAN AND THE FINNISH COOPERATIVE LEGISLATION

The appearance of the principle of one member-one vote in the Finnish and Hungarian cooperative legislation

The principle of „one member-one vote” is a key pillar of the basic cooperative principle „democratic member control”. Therefore in the Finnish and the Hungarian cooperative legislation the principle of „one member-one vote” comes under a legal instrument with the status of a law, so at a high level of hierarchy of legislation. These Acts consisting of general legal rules for all types of cooperatives adapt the principle in such a way that it is expressly stated as a legal norm.

²¹ SÁRKÖZY 2015. 14. Ebbe a pontba beleférne az egy tag-egy szavazat elve. (Véleményem szerint ennek értelmzése is vitára adhat okot.)

In primary cooperatives the basic voting rule is “one member-one vote”. However, plural voting rights may be granted through the bylaws set out in the Finnish Co-operative Act. In the secondary cooperatives a system of plural voting rights may be applied without restrictions. In contrary, there is a dispute relating to the interpretation and application of the provision about voting rights in the Hungarian Civil Code, whether the legal norm is binding or derogating from the rule. The aim of the presentation is to take a position in this issue and to identify possible solutions for the lawmakers to the legislation.